

ЗМІСТ

Опубліковано в авторській редакції

Усі права збережено.

Жодна частина цієї книжки не може бути відтворена в будь-якій формі без письмового дозволу власників авторських прав.

Місяць перший. Госпіс	5
<i>Коли смерть зовсім поруч, але ще можна щось змінити</i>	
Місяць другий. Цирк шапіто	45
<i>Вони живуть лише в манежі. А між виставами — чекають на життя</i>	
Місяць третій. Музей Івана Гончара	83
<i>Заирнути у своє минуле — і віднайти своє майбутнє</i>	
Місяць четвертий. Товариство захисту тварин	107
<i>Тварини: твій тест на людяність</i>	
Місяць п'ятий. Обсерваторія	131
<i>Космос. Земля. Людина</i>	
Місяць шостий. Гірські рятувальники	161
<i>Краще за гори — тільки гори. Ти ризикуєш — вони рятують</i>	
Місяць сьомий. Дизайн інтер'єру	191
<i>Зробімо світ красивішим!</i>	
Місяць восьмий. Божевільня	211
<i>Визначити межі норми</i>	
Місяць дев'ятий. Національний екологічний центр України. Energy Evolution UA	233
<i>Бережи енергію. Бережи Україну!</i>	

© П. Башкіна, текст, 2021

© «Фабула», макет, 2021

© Видавництво «Ранок», 2021

[Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>](http://kniga.biz.ua)

Місяць десятий. Скульптура: рельєфна пластика по шкірі 251

Щастя бути Творцем

**Місяць одинадцятий. Інститут молекулярної біології
і генетики. 263**

Пізнати тасмницю життя

Місяць дванадцятий. Послух у монастирі 301

Нове народження

РІК ~~БЕНСУ~~

Місяць перший

ГОСПІС

*Коли смерть зовсім поруч,
але ще можна щось змінити*

— Не сумуй,— сказала Аліса.— Рано чи пізно все стане зрозумілим, все стане на свої місця й вибудується в єдину красиву схему, як мереживо. Стане зрозуміло, навіщо все було потрібно, тому що все буде правильно.

Люїс Керролл, «Аліса в Дивокраї»

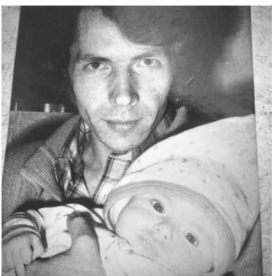
У шапочках для душу на ногах замість бахил, у біло-зеленому халаті і рукавичках я починаю свій день з того, що вітаю птахів. А ще — хом'ячків і морську свинку Шуру, яку колишні господарі викинули на сніг.

і сосон, висвітлені сонцем і вписані в лікарняне вікно, немов говорять «прощай!».

Я в госпісі. Тут хворіють на рак. Звідси «йдуть». Щодня, переkleюючи записки на їжі, принесені родичами, сестри уточнюють, чи живий ще той чи цей пацієнт. Вчора стало на одного менше.

Набираю воду, знаходжу швабру, починаю мити підлогу. Крім мене й канарок з іншою живністю — геть нікого.

Старанно тру лінолеум. Утім, у госпісі — чистота й порядок, тому моє миття підлоги і підвіконь, протирання листочків і драяння дверей — радше, ритуальні дії. Але ці традиції — пульс буття. Поки миття підлоги здається нам важливим завданням, ми живі.

Уперше ми по-справжньому відчуваємо, що смертні, коли йде хтось із батьків. Знаює останній заслін, і холодний вітер тепер дме в спину нам. Мій батько пішов два роки тому, і мій батько.

Чи справді наше життя «витрачається» на вартісні речі? Зазвичай ми замислюємося про це, коли опиняємося на краю: серйозна хвороба, аварія, у якій дивом вдалося вижити, нещасний випадок... Такі моменти часто стають поворотними: криза дозволяє нам піднятися на новий рівень осмислення.

А переважно ми проводимо дні так, ніби нам дано 99 життів. Розтрачуємо найдорожче — час. Не наважуємося вийти за межі звичної соціальної розмітки «будинок—офіс». Чекаємо п'ятниць. Сваримо понеділки. Робота не в радість. Не обов'язкові заняття. Випадкові люди. Де в усьому цьому найважливіше — ми самі? Ми не розриваєм обридлих стосунків без «запасного варіанта». Не готові звільнитися без «запасного аеродрому». Боїмося ризикувати, не маючи гарантій. Але життя не дає гарантій — воно дарує можливості!

Вам страшно все змінити? І мені було страшно. Я ризикнула за нас. Почала публічний експеримент: перекресливши 19 років кар'єри в PR, без фінансових запасів звільнилася з високооплачуваної роботи й почала шукати своє покликання. Перед вами моя історія. Цілий рік. 12 професій за 12 місяців. Але головне — 12 Героїв, звичайних, але дуже сміливих людей, які докорінно змінили власне життя, знайшли свою місію і живуть усвідомлено. Я чесно розповім про перемоги й невдачі на мому шляху. А ще — про знайдений Сенси. І тоді, можливо, ви будете готові прийняти своє найважливіше рішення.

РІК СЕНСУ

Мій тато не потрапив в авіакатастрофу над Африкою і не писав у цей час життєствердних смс. Він довго й болісно помирив від раку. І, звісно, мені здавалося, що в такі моменти до людини «раптом» приходять знання: стає зрозуміло, в чому сенс і як жити. Він тоді відповів: «Просто радіти».

Понад третину життя ми не віримо в те, що коли-небудь помремо — помремо всерйоз, по-справжньому. З дитинства нас запевняють, що головні радісні події — попереду. А щоб це чудове «щось» сталося колись потім, зараз потрібно докласти багато зусиль — добре вчитися, багато працювати й усяляко розвивати свої вміння.

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

У 5–7 років ми запаковуємо мрію стати космонавтом у таємну скриньку й починаємо соціалізуватися. Найближчі 20 років ми почуватимемося практично безсмертними. Ми — боги! Нам підвладні заліки та екзамени, бланки податкової інспекції та механіки маркетингових акцій.

На зміну ірраціональним очікуванням молодості приходить твереза зрілість, а за нею — питання, на яке нам ніхто не поспішає відповісти: життя минуло — невже це все?

Іноді смерть трапляється несподівано. У цьому разі життя нагадує гру, коли діти бігають навколо стільців в очікуванні крику ведучого «Стоп!». Команда може прозвучати в будь-який момент, після чого необхідно зайняти вільне місце. Комуś стільця не вистачить.

Чи потрібно чекати на смертельну небезпеку, щоб почати жити осмислено? Межею, що розділяє минуле і сьогодення, для мене став госпіс. Бачити людей, у яких надії вже немає, — ніщо не протверезує краще. Допомогати таким людям — ніщо не дає більшого відчуття, що день прожитий не даремно. Як у Мамонова: «Щоночі потрібно ставити собі простеньке питання: я прожив сьогоднішній день — кому-небудь від цього було добре?»

Запис № 1

Коли я домовлялася про волонтерську допомогу, мені запропонували доглядати за зимовим садом. «Зимовий сад??? А як же хворі? — думала я. — Навіщо я тут?» Тепер я просто приходжу і питаю, яка для мене є робота. Буквально з першого дня стало зрозуміло: неважливо, що саме робиш, — ти підтримуєш єдиний організм, а він, своєю чергою, — життя людей.

Якщо вже я стала таким собі публічним експериментом і метаморфози зі мною відбуваються на ваших очах, зізнаюсь, що життя людини не було для мене усвідомленою цінністю (інша річ собачки). Точніше, розумом цінність людського життя я осягала, а серцем — ні. І тут, у госпісі, вперше відчула: це справді важливо. Душа почала оживати.

А днями помітила, що «підсаджуюся»: ранок без допомоги — і вже некомфортно, ніби не зробила чогось важливого...

Отже, з чого ж тепер складаються мої робочі дні. Я поливаю квіти (щось близько 150 рослин), протираю листочки (вправа на виховання терпіння й смирення), годую звірятко і птахів, мию їхні клітки, витираю пил, підписую їжу для хворих. Вигулюю морську свинку Шуру. Прибираю бібліотеку. Іноді годую пацієнтів, які самі їсти вже не в змозі. Читаю їм у голос. Спілкуюся. Дізнаюся чи роблю для них щось на їхнє прохання.

Сьогодні, поміж іншого, виконувала близькобуддистське завдання: чистила від піску камінці та розкладала їх — ніби гра в старовинні шашки, справжній японський сад каменів на піску. Паралельно шукала двох черепах, які зникли з басейну. Щоб ви знали: черепахи, коли їм треба, бігають досить стрімко. Іноді закопуються в пісок між камінням, щоб відкласти яйця.

Але цього разу в піску — нікого. І куди можна було подітися? Може, вони вже в черепашачому раю?.. Треба випустити з клітки Шуру і відправити її на пошуки своїх сусідів.

Під кінець дня спілкувалася з однією пацієнткою. Онімела. Тепер треба набратися мужності, щоб розповісти вам...

«Писати статтю тобі нецікаво?! — лунає в телефоні крик головного редактора нафторинкового видання. — А підлогу в госпісі мити цікаво?! Не змогла зірвати PR-бюджет — так і скажи». Його слова чуються приглушено, ніби вони намагаються пробитися до моєї свідомості крізь товщу води. Про що він говорить? Минуло всього місяці зо два відтоді, як я звільнилася, а попереднє життя здається мені сном. Чи, може, це зараз я сплю, а прокинувшись, знову буду проводити акції в ресторанах?.. Іду читати вголос Ларисі¹.

Рефлексія #1. Раптом виявила, що стала зовсім індиферентною до критики. Взагалі зникло бажання вести палкі дискусії та щось доводити. Геть. Дивовижно. І як швидко! Стало легко: просто інакша якість життя.

Запис № 2

— Я все життя мріяла, щоб мені онука почитала книжку. Тому, коли сказали, що ви можете почитати, мене так це зворушило... Може, ще одна мрія збудеться...

— Звичайно, я почитаю, тільки я ж не онука, на жаль, замінити не зможу...

— Та яка вже різниця...

— А онуки є?

— Четверо. У однієї дочки двоє і у другої двоє дітей. Вони ж у декреті обидві. Їм до мене не приїхати, навіть якщо б хотіли... Ну а син мене образив. Каже: «Що я, на добу поїду судна тобі виносити?» — «Дімо, ти тварюка рідкісна», — кажу йому. І кинула слухавку. В п'ятницю в мене ступор був повний, як дізналася про це все. Робили ж біопсію. А потім ще як сказали, що хіміотерапію мені не показано, тобто навіть шансів немає...

Я спробувала з'ясувати, чому не показано «хімію», але незабаром зрозуміла, що марно. Людям важливо, щоб їх просто вислухали. І я слухала. Лариса, стримуючи роздратування, карбуючи звуки, ніби ставлячи крапку після кожного з них і наголошуючи на кожному слові, вимовила:

— У мене злаякісна пухлина підшлункової залози і якийсь там — довга, гарна, смішна назва — рак печінки з численними метастазами. По суті, два раки. Я кажу: «Але ж печінка здатна до регенерації». А лікар мені: «Там стільки метастазів, вони прогресують швидше, ніж печінка може себе регенерувати». Я вже проконсультувалася. Я ж за професією фінансист, мислю тверезо... Учора подружка приходила, разом працювали, почала плакати, мовляв, що можна зробити... Я їй кажу: «Ми з тобою бухгалтери.

¹ Імена пацієнтів змінено.

Ось валюта балансу, ми здавали, скажи, можна щось підробити?» — «Ну, не можна. Ну так чого ти?..» — «Просто я мислю тверезо... Я завжди жила так, як треба. Як має бути. Тепер-то вже пізно щось...»

Лариса стихла. Було видно, що вона веде діалог сама з собою. Потім продовжила:

— Кожному дала освіту, кожному дала квартиру, так що я їм нічого не винна. Просто раніше пишалася, що в мене діти не повії, не наркомани, а сьогодні настільки засмутилася, що... Нехай би були наркомани й повії, тільки б нормальні... Я сама винна: я їх не привчила про мене піклуватися. Вони завжди говорили: «Мамо, ну ти ж сильна, ну чим тобі...» Мені ніколи на день народження подарунки ніхто не дарував, я завжди сама собі дарувала... Мені завжди говорили: «А навіщо? У тебе все є». Ось таке моє все життя. І я кажу: «Чи можу я в кінці життя вчиняти, як я хочу? Нащо я все життя для всіх, для всіх, для всіх... зрештою, ну можу я для себе?» Він каже: «Чого ти хочеш?» Я сказала: «У нас десь є госпіс, хочу там померти. І хочу у крематорії, щоб домовилися і, коли мене сплять, розвіяли б над Трухановим островом мій прах». Він каже: «Добре, зробимо». От і все. До Луганська я вмирати не поїду, я ненавиджу це місто. Я в ньому все життя воювала-воювала... Мені в липні 55, хотілося б дожити...

Я знову згадую Мамонова: «З висоти своїх 60 років я кажу: не можна втрачати в цьому житті ані хвилини, часу мало, життя коротке, і в ньому може бути прекрасним кожен момент».

Після переоцінювання професійних смислів і втрати близької людини мені було важливо зрозуміти, що відкривають для себе люди на краю, перед переходом. Як дивляться на прожите? Які цінності виходять на перший план, а що здається марним? Що б виправили, якби їм випав ще такий шанс? Адже людина — єдина істота на Землі, яка усвідомила свою смертність. Що це їй дало? У чому вона шукає розраду? В яких цілях і прагненнях? А може, вона мріє про безсмертя? У кінці шляху відповідь дістане кожен з нас, але буде запізно. Тому я і вирушила по відповіді в госпіс — поки ще є час щось змінити.

Запис № 3

У пацієнтів госпісу стираються з пам'яті звичні дати. Пам'ятними стають числа, коли людина потрапила або (виняток із правил) виписалася звідси.

— Уперше я лягла в госпіс 28 грудня, а виписалася 22 травня. А потім, 3 вересня, я знову сюди лягла. І ось досі лежу, — сумно каже Олена.

Її голос зовсім послабшав, вона робить зусилля, щоб розповісти свою історію.

— Коли мене виписали, я повернулася додому і на radoщах вирішила закінчити ремонт. Ремонт я закінчила, але після цього знову загриміла сюди. І ось тепер думаю: Бог мені такий щедрий подарунок дав — дозволив ще

пожити, а я цей час витратила на ремонт. А тепер уже все. Немає більше часу. Не можу вам передати, як я шкодую. Я тоді не розуміла, що насправді важливо. Будь ласка, розкажіть усім, розкажіть людям, щоб вони не повторили моєї помилки! Якби я тільки знала, що це мої останні дні, ніколи б на ремонт їх не витратила!

У госпісі можна зустріти три категорії людей. Тих, хто там працює, впізнаєш за імунітетом до проблем життя і смерті. Незважаючи на те що з останньою співробітники стикаються щодня, це не позбавляє їх рівноваги. Восьмигодинний робочий день межує з вічністю, дружні сестринські чаювання настають за годуванням тих, хто вже не може їсти самостійно, а обговорення зарплатних надбавок мирно сусідить з усвідомленням марноти земних благ.

Коридорами ходять ті, кого днями не стане. «Ті, кого...» — ти навіть не даєш їм імен. Щось далеке, первісне вселяє страх: вони ще живі, але немовби вже не існують. Чомусь незручно дивитися їм в очі. Прямий погляд відчуваю як неділякатність: мені здається, в останні дні потрібно дати цим людям можливість побути наодинці з собою. А вони, можливо, навпаки — чекають наших поглядів і почуваються ще гірше через те, що до них ставляться як до «інших», що між ними і «звичайними» людьми проведена невидима лінія — їм більше немає місця в житті. Несподівано стає соромно, ніби це ти винен у їхній хворобі, соромно, що ти живеш, а їм залишилося всього кілька світанків. І нічого не можеш вдіяти. Хтось прийняв незворотне, інші ж — агресивні. Вони немов звинувачують тебе, що ти будеш жити після них, вмирають, критикуючи й колупаючи пальцем небо.

І є родичі. Частина з них уже змиралася, в інших же душа розривається між двома світами. Іноді здається, що родичі потребують допомоги більше, ніж самі конаючі. Але бувають і такі, які цей тягар на себе не беруть. Їх у госпісі майже не побачиш — вони рідко відвідують своїх близьких.

Запис № 4

— Йому приїхати сюди — суцільне катування, — тихо каже Олена. — Це треба вмовляти, щоб приїхав і їжі привіз.

— Я думала, син щодня у вас буває.

— Ні, — відповіла Олена. — Ні, — додала вона, помовчавши.

— Так якщо він не працює, чим він зайнятий?

— Свої справи у нього. Реп читає. У клубах виступає... Пише музику і слова. Сам пише і сам читає.

У голосі чулися і нотки гордості за талант дитини, і гіркота покинутої матері.

— А що дочка?

— Доньці всього 15. Вона до школи ходить, 9-й клас. Їй цього року іспити складати, вступати треба. Вона приїжджає раз на тиждень.

— А мати?